

## WIĘŚCI Z KOŁA SEP ZIEMI NYSKIEJ

Jednym z zadań statutowych SEP jest pogłębianie wiedzy o stowarzyszeniu i jego historii. We współczesnych czasach, w dobie wszechobecnej różnorodnej informacji nie jest łatwe znalezienie metody na selekcję wiadomości, które zainteresują wybraną grupę odbiorców. Jak to realizuje Zarząd i członkowie klimatycznego Koła SEP Ziemi Nyskiej promując cykliczny projekt „SEP-owskich Pogaduch” (prowadzony przez kol. Lecha Kotlińskiego)? To duża i mała pigułka historii podawana w kameralnej atmosferze, uzupełniana odczuciami uczestników koleżeńkiego spotkania, a nie wielkich odczytów czy referatów. Szczegóły tego „lekarstwa” w kolejnej „Karcie z Kroniki Koła”.

**20 marca 2026 r.**

### **SEP-owskie Pogaduchy**

#### **CZŁONKÓW KOŁA SEP nr 28 ZIEMI NYSKIEJ**

*w loftowej komnacie przy piwie, kawie lub herbacie*

Książęcego Browaru Nysa

*porozmawiamy o:*

- # słów kilka o przedwojennym SEP;
- # jeszcze co nie co o początkach energetyki na Ziemi Nyskiej;
- # nyskie artefakty związane z elektrycznością;
- # czy wiesz że ....

To już kolejne spotkanie z serii „SEP-owskich Pogaduch” tym razem w zmienionej „szacie”, którą w pewnym sensie wymusiła powódź 2024 roku.

Obecne miejsce to okazja zapoznania się z nowomodnym stylem w architekturze – loftowym. O historii miejsca spotkania oraz prezentowanego obecnie stylu (który zaakceptowali uczestnicy) przy następnym spotkaniu. Kontynuując formułę spotkań jak zawsze na początek „kawałek” historii.

**1918 rok** – koniec I wojny światowej. Scalanie Ziem Polskich, powstaje polski rząd. 10 lat później – 1928, prezentacja dorobku II Rzeczypospolitej to, Powszechna Wystawa Krajowa („PeWuKa”) na terenie obecnych Targów Poznańskich (16 maja-30 września). Na wystawie SEP (jeszcze jako Stowarzyszenie Elektrotechników Polskich) posiada własne stoisko wystawiennicze. Członkowie SEP mają bezpłatny wstęp na wystawę. Prezentacja moich pamiątek po „PeWuKa” – spinki do mankietów koszuli, krawata.

**1928.** 06. 01. to też rok zmiany nazwy stowarzyszenia Stowarzyszenie Elektrotechników Polskich na Stowarzyszenie Elektryków Polskich dokonana podczas VIII Zgromadzenia Delegatów Kół SEP. Następują zasadnicze zmiany w Statucie. W miejsce Kół powołano 9 Oddziałów z własnym

regulaminem zatwierdzanym przez Główny Zarząd SEP (był Zarząd SEP). **Oddziały zamiast Kół przetrwały do 1957 roku.** Inne obecnie nie stosowane zapisy dawnego Statutu:

- 💡 każdy kandydat na członka jest balotowany (Komisja balotująca – Zarząd Główny lub Oddziału);
- 💡 kandydaturę na członka ogłaszało się w organie stowarzyszenia;
- 💡 na każdym Walnym Zgromadzeniu (odbywały się corocznie) Prezes SEP miał obowiązek wygłosić odczyt (techniczny, naukowy, itp. – tylko nie polityczny);
- 💡 członkowie zalegający ponad 6. miesięcy ze składkami nie mieli prawa głosu;
- 💡 wybory do Zarządu Głównego odbywały się co roku - korespondencyjnie (procedura dość pracochłonna);
- 💡 oddziały stowarzyszenia mogą powstawać w miejscu, gdzie liczba członków wynosi 10 lub więcej, każdy oddział ma własny regulamin zatwierdzony przez Zarząd Główny SEP (mógł mieć własne fundusze).

20 lat później – **1938** – X Zgromadzenie w Gdyni – na Bałtyku. Podczas rejsu MS „Piłsudzki” z Gdyni do Szwecji (Sztokholmu). Zgromadzenie odbywało się na pokładzie statku. W przerwie obrad odbywały się wycieczki do zakładów przemysłu elektrotechnicznego (np. L. M. Ericssons Telefonofabrik, Luth&Rosen, Lilieholmes Kabelfabrik i inne) oraz zwiedzanie stolicy Szwecji.

W rejsie uczestniczyły również małżonki obradujących oraz przedstawiciele zaprzyjaźnionych stowarzyszeń zaproszonych na obrady.

Krótki był żywot transatlantyka MS „Piłsudzki”, bo zatonął już w listopadzie 1939 roku na wodach brytyjskich prawdopodobnie na minie w drodze po żołnierzy z Australii. Bliźniaczy transatlantyk MS „Batory” po wojnie pływał pod polską banderą do 1969 roku. Zastąpił go TSS „Batory”. Dla ciekawych – zespół prądotwórczy z MS Batory znajduje się dziś w Muzeum Morskim w Gdańsku.

Rozpoczynająca się II wojna światowa zastała SEP z 13. działającymi Oddziałami (w tym 3 nie reaktywowane po wojnie to Lwowski, Wileński i Wołyński z siedzibą w Łucku). Dziś (2025 rok) funkcjonuje w ramach stowarzyszenia 50 oddziałów.

### **ENERGETYKĘ wyprzedza jednak gaz**

W Nysie już w 1860 powstaje gazownia (trzeci najstarszy zakład na Opolszczyźnie) i oświetlenie gazowe miasta, potem w 1888 r. kanalizacja, a w latach 1905-1907 elektryczność.

Pierwsza elektrownia („gazowa” wykorzystująca parę eksploatacyjną) – powstaje w 1905 r. na terenie gazowni. Nie znalazłem żadnych zdjęć budynku elektrowni tylko plany lokalizacyjne. W tym samym roku – 1905, na terenie budynku wodociągów (ujęcie na rzece Nysa Kłodzka – budynek z czerwonej cegły) powstaje również elektrownia. Należy domniemać, że wykorzystująca napęd wodny, bo taki posiadają pompy tłoczące wodę do sieci. Niestety nigdzie nie udało mi się znaleźć parametrów zespołów prądotwórczych ani jednej, ani drugiej elektrowni. Faktem natomiast jest, że już w 1905 roku Kościół pw. św. Jakuba (obecnie Bazylika Mniejsza) był oświetlony energią elektryczną – która elektrownia zasilala? - nie wiadomo. W moim przekonaniu obydwie elektrownie należy traktować jako „zakładowe” wykorzystujące swoje moce na potrzeby lokalne.

„Prawdziwa” komercyjna elektrownia powstała w latach 1915-1917 na miejscu starej (szary budynek – nadal istniejący) z jednym generatorem o mocy 275 kW i stacją przepompowni wodociągów. Po przeniesieniu wodociągów na obecną ulicę Mazowiecką dołożono drugi generator prądu. Łączna moc wynosiła 510 kW.

### **Nyskie ARTEFAKTY związane z energetyką**

Na czoło wysuwa się sam budynek „Tauronu” mieszczący obecnie „Społeczne Muzeum Energetyki SEP”, które dla większości członków Nyskiego Koła SEP nie stanowi tajemnicy. Ciekawszym elementem, na który w codziennej krzątaniu obowiązków służbowych nie każdy kto bywał w budynku „Tauronu” zwracał uwagę jest zespół witraży. Jest to największy zbiór witraży świeckich na Śląsku (powstały w 1937 roku). Nas, z punktu widzenia energetyki interesuje witraż przedstawiający monterów (II piętro). Zadanie domowe – zapoznać się szczegółowo tym obiektem no i oczywiście innymi też, wskazane (np. jakie zawody są wyeksponowane na innych witrażach?). Projektantem był Peter Kowalski z Górnego Śląska, a wykonawcą zakład Augusta Wagnera.

Kolejnym obiektem związanym z elektrycznością, to budynek Poczty (wybudowany 1894-1895). Tutaj, w tympanonie nad wschodnim wejściem do budynku znajduje się uskrzydłone koło i 4 błyskawice symbolizujące elektryfikację kolei i tramwajów (tak wyglądało logo warszawskich tramwajów przed wojną) oraz trąbka – symbol poczty. Przechodzimy często obok budynku rzadko zadzierając głowę do góry by podziwiać różne ciekawostki – inspiracja czyni cuda. Ciekawym reliktem wkomponowanym w bryłę budynku poczty jest wieża z „tarasem”, na którym dawniej zamocowane było metalowe rusztowanie umożliwiające zakotwiczenie 480 linii telefonicznych. Rusztowanie zwieńczone było dawniej oszkloną kopułą zwaną latarnią. Dziś pozostał tylko taras.

Nie przewidzianym w planie, ale miłym akcentem spotkania był tort-niespodzianka dla uczestniczącego w spotkaniu jubilata. To 60. urodziny kol. Gracjana Drewniaka. Obecne grono odśpiewało „100 lat”. Konsumpcja tortu zwieńczyła spotkanie.

Nie tylko członkowie Koła SEP Ziemi Nyskiej, ale przybyli na spotkanie sympatycy Koła mieli okazję zaczerpnąć łyk historii o swojej małej lokalnej ojczyźnie, o czym z satysfakcją informuje prowadzący to spotkanie,

*Lech Kotliński również kronikarz Koła i zasłużony senior SEP*











